

ÇOCUK İHMAL VE CİNSEL İSTİSMARI

Prof. Dr. Yasemin Özkan

Çocuğa kötü muamele dünyanın her yerinde görölen çok ciddi bir sorundur ve kötü muamelenin tipi, cinsiyet, coğrafi bölge ve diğer faktörlere bağlı olarak değişmekle birlikte, %35'e kadar görüldüğü tahmin edilmektedir. (Gilbert ve ark., 2004)

- Genel olarak, kurbanların % 78.5'inin daha önce ihmal deneyimi olduğu, en yaygın kötü muamele biçiminin ise kurbanların % 9.1'inin maruz kaldığı cinsel istismar olduğu açıklanmıştır.

ÇOCUK İSTİSMARININ VE İHMALİNİN TANIMI

- Çocukların ya da ergenlerin ana-babaları, onları bakıp gözetmek ve eğitmekle görevli bireyler, vasi gibi kişiler ya da yabancı kişiler tarafından yapılan
- Bedensel ve/ya psikolojik olarak sağlıklarına zarar veren
- Fiziksel, duygusal, cinsel ya da zihinsel gelişimlerini engelleyen tutum ve davranışlardır.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 4 tip kötü muamele tanımlanmaktadır.

- Fiziksel İstismar
- Cinsel İstismar
- Duygusal İstismar
- İhmal

Çocuğun cinsel istismarı

- fiziksel,
- duygusal,
- sosyal,
- ahlaki,
- kültürel ve
- hukuki boyutları olan geniş, kapsamlı ve karmaşık bir sorundur.

Çocukların cinsel istismarı yüzyıllardır var olmakla birlikte bu konunun bir çocuk sağlığı sorunu olarak ele alınışı yenidir.

Amerika Birleşik Devletlerinde 1970'lerin ortasında birden bire artan vaka bildirimleri ile birlikte, çocuk cinsel istismarı sorun olarak görülmeye başlanmıştır. İngiltere ve Kanada'dan da benzeri yayınlar çıkmaya başlamıştır.

Istismar vakalarına ilişkin doğu ülkelerindeki vakaların görünürlüğü son yıllardadır.

- İstismar fiziksel, sözel ya da duygusal kötü muamelenin sebep olduğu değişik düzeylerde psikolojik yaralar bırakır
- Bu yaralar bir başka yaralanma biçimindeki yaraların iyileşmesinden daha fazla zaman alır.
- İstismar mağdurları istismar sona erdiğinde de hatta uzun süreler sık sık negatif duygular içerisinde yaşamında huzur ve mutluluk bulamayacak düzeyde etkilenmektedirler.

Olayın mağdur üzerindeki etkisi çoğu zaman üzerinde fazla durulmadan unutulur.

- Bu istismar vakalarında durum mağdurun hayatına öyle bir nüfuz eder ki
- Mağdurun yaşamında alacağı her karar içinde bulunduğu koşullara göre değil istismarın çevresinde döner.

- Araştırmalar cinsel istismara uğrayan kişilerin istismara uğramayanlarla karşılaştırıldıklarında;
- Genel psikolojik stres ve psikolojik bozukluklarla ,
- Kişilik bozukluklarına daha yüksek oranlarda yatkın olduklarını göstermektedir (Pilgrim 2004).

CİNSEL İSTİSMAR

Gelişimini tamamlamamış ve yaşı küçük olan bir çocuğun

- Bir erişkin tarafından cinsel haz amacı ile zorla ya da ikna edilerek cinsel uyarı ve doyum için kullanılması,
- Fuhuşa zorlanması,
- Pornografi gibi suçlarda cinsel obje olarak kullanılması cinsel istismardır.

- Çocuğun rızası olsun olmasın cinsel ilişkiye girilmesi,
- Cinsel organlarının ellenmesi,
- Yetişkinin cinsel organlarına dokunmaya yöneltilmesi veya zorlanması,
- Çocuğun pornografide ya da fuhuşta kullanılması,
- Çocuğa pornografik materyal izlettirilmesi, teşhircilik vb. gibi davranışlara maruz bırakılması
- "Cinsel İstismardır".

Cinsel istismarın mutlaka şiddet içermesi
gerekmez, çocuğun rızasının olup
olmadığına bakılmaz

Bir çocuğun;

- Tam olarak anlamadığı,
- Gelişimsel olarak hazır olmadığı ve
- Rıza gösteremeyeceği (rızasının kabul olmayacağı) cinsel eylemlere katılmasıdır.

- Cinsel istismar bir çocuk ile bir eriskin arasındaki cinsel aktivite olarak anılmakta...

Ancak iki çocuk arasındaki cinsel aktiviteler;

Yaş farkı 4 yaş ve üstü olduğunda, küçük çocuğun zorlama ya da ikna ile cinsel haz amacı güden aktivitelere maruz bırakılması durumunda da cinsel istismar olarak ele alınır.

Ensest

İstismar çocuk ya da ergen ile kan bağı olan ya da ona bakmakla yükümlü birisi tarafından yapılmışsa bu durum ensest olarak adlandırılır.

Başka bir deyişle

Anne-baba yakınlığına ve otoritesine sahip bir yetişkinle, bir çocuk veya ergen arasındaki her çeşit cinsel ilişkidir.

Ensest

Önemli olan aradaki kan bağı değil, yetişkinin anne-baba hakimiyeti, gücü ve çocuğun bağımlılığıdır.

Ensest eskiden biyolojik yakınlığı yani kan bağı olan kişiler arasındaki cinsel ilişki olarak tanımlanırken,

günümüzde kan bağı olan veya olmayan, yakın veya uzak hisim ve akrabalar ile çocuğa bakım veren tüm yetişkinleri kapsamaktadır.

Ensest

Anal, oral, vajinal girişin olmadığı ensest saldırılarının daha çok gizli kaldığı bilinmektedir.

Istismar süresi uzadıkça istismarın biçimi de değişmeye başlar, *saldırgan cinsel yakınlığını derece derece artırır.*

Olguların yarısından fazlasında çocuğun bir kereden fazla istismar edildiği görülür.

Türkiye'de ensest saldırganlarının yarısını öz babalar oluşturmaktadır.

İSTİSMAR NERELELERDE GERÇEKLEŞİR?

- Çocuk cinsel istismarı hakkındaki genel bir yanlış inanış:
- Cinsel istismarın;
  - ✓ parklar,
  - ✓ ıssız sokaklar,
  - ✓ karanlık yerler ve
  - ✓ boş inşaat sahaları gibi yerlerde olduğudur.

Oysa cinsel istismarın gerçekleştiği yerler genellikle ;

- Ev,
- Okul, gibi çocuğun içinde tanıdıkları ile yaşadığı güvenli bilinen yerlerdir.

İstismarcı çoğu zaman şeker veren tehlikeli yabancı değildir...

- Gerçekte olguların % 80-97'sinde failin kurban tarafından tanınan birisi olduğu belirtilmektedir .
- Ülkemizde son dönemde yapılan 2 çalışmada istismarcıların %40.7-%66.7 oranlarında tanıdık olduğu bulunmuştur.

Istismarcılar da gözlenen başlıca kişilik özellikleri;

- Aile içinde ve sosyal teması sınırlı içe kapanık kişilik,
- Eşi ya da ailesiyle sıcak ilişki kuramayan psikopatik kişilik,
- Psikoseksüel ve sosyal açıdan immatür(cinsel olgunluğa ulaşmamış),
- Kendi çocukları ile birlikte başka çocukları da istismar eden pedofilik kişiliktir.

- Istismarcıların birçoğu çocukluklarında ya cinsel istismara uğramışlardır ya da ev içerisinde şiddet olgusu vardır.
- Cinsel istismarcı birey genelde düşük eğitim ve sosyo-ekonomik düzeye sahiptir..
- Empati duyguları ya yoktur ya da sınırlıdır.
- Kendilerine saygılarının düşüklüğünü ve suçluluğu bastırıp karşıt tepki kurarak saldırgan davranış, şeklinde çocuğa yansıtma eğilimi içerisindedirler.

- Cinsel istismar bütün sosyo-ekonomik, kültürel ve etnik gruplarda meydana gelebilir.

RİSK FAKTÖRLERİ

- Yaş
- Cinsiyet
- Zihinsel sağlık
- Eğitim özellikleri
- Aile yapısı (Eveynlerin birlikteliği, Aşırı Otoriter-kapalı aile tutumu, Alkol ve madde kullanımı, kişilik bozuklukları, ağır ruhsal travma ve psikotik bozukluklar, daha önce cinsel istismar öyküsü)
- Annenin eğitim düzeyi

İSTİSMAR SONRASINDA ÇOCUK NASIL ETKİLENİR

- Çocuk cinsel istismarının çocuk üzerindeki olumsuz etkileri,
- İstismarcı tarafından istismarın inkar edilmesi,
- Kurbanın kendini suçlu hissetmesi,
- Utanması
- Cinsel istismarın adli bir vaka olması ve mahkeme süreçleri
- Mağdur ve failin bir araya gelebilmesi
- Travmanın tekrar tekrar yaşanmasına neden olur.

Çocukluk çağı cinsel istismarları çoğu zaman hiç kimseye söylenmez.

- Gerçekler yetişkinliğe kadar çocuk tarafından saklanır.
- Çoğunlukla günahından dolayı cezalandırılacağı ya da terk edileceğine dair hislerle,
- Utanç ve suçluluk duyguları ile bu şiddet saklanır.

Çocukluğunda cinsel istismar mağduru yetişkinlerin

- Somatizasyon,
- Yeme bozukluğu,
- Madde bağımlılığı oranları yüksek olarak saptanmıştır.

- Daha zayıf sosyal ve bireyler arası ilişkilere sahip oldukları
- Cinsel tatminsizlik,
- İşlev bozukluğu ve yüksek risk içeren cinsel davranışlara sahip oldukları
- Cinsel saldırı ve fiziksel eş şiddetine maruz kalarak yeniden kurban olma gibi bir eğilim görülebilmektedir.

Çocuğun davranışlarında şu değişiklikler görülebilir:

- Erken çocukluk yaşlarına dönebilirler;
- Altını/yatağını ıslatma,
- Parmak emme,
- Ayinsel davranışlar ,
- Anneye yapışma vb.
- Uyku sorunları olabilir;
- Kabus görme,
- Karanlıktan korkma

Çocuğun davranışlarında şu değişiklikler görülebilir:

- Okulla ilgili sorunlar olabilir; okuldan kaçma, öğrenme güçlüğü ya da derslere yoğunlaşamama
- Yeme alışkanlığında değişme
- Hiperaktivite
- Dalgın olması nedeniyle kazalarda artma
- Saldırganlık; oyuncakları ile şiddet kullanarak oynama, hayvanlara zarar verme
- İntihar girişimleri, geri çekilme, benlik saygısında düşme, kendine zarar verici davranışlarda bulunma
- Gelişim dönemine uygun olmayan cinsel davranışlar (masturbasyon, diğer çocukları cinsel davranışa zorlama, teşhircilik vb.)

Cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkileri;

- Çocugun istismarcı ile olan iliskisine,
- İstismarın sekline, süresine,
- Şiddet kullanımına,
- Fiziksel zararın varlığına,
- Çocugun yaşı ve gelişim basamağına,
- Ruhsal özelliklerine ve travma öncesi psikolojik gelişimine bağlı olarak değişmektedir.

Cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkileri;

- Ailenin olaya tepkisi de konu üzerinde etkileyici rol oynar.
- Özellikle ensest yaşantısı aile birliğini ve tüm aile bireylerini tehdit eden bir kriz yaratabilmekte,
- Krize müdahalenin iyi olmadığı durumlarda çocuğun suçlanması, dışlanması, şiddete maruz kalması riskleri ön plana çıkmaktadır.

Cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkileri;

- Ebeveynlerin yaşadığı olumsuz duygular, özellikle öfke çocuğa yansıtıldığında; çocukta yoğun duygusal ve davranışsal sorunlar ortaya çıkarabilir.

EMİNE EROL

PSİKOLOJİK DANIŞMAN

İstismarın Yasal Boyutu

Yasal boyutları ile travmanın değerlendirilmesi

Çocukların temel hakları 4 kriter üzerine kuruludur.

1. Yaşama ve gelişme
2. Ayırıcılık yasağı
3. Çocuğun yüksek yararı
4. Katılım

- Epi-genetik çalışmalar şunu gösteriyor;
sürekli istismara uğrayan kişilerin
genlerinde bozulma (genişleme)
oluyor. Bu da sonraki nesillerin genlerine
yansıyor.

İSTİSMARDA AYNI GÜN BİLDİRİM ZORUNLULUĞU VARDIR. Çünkü;

- ÇOCUK DURUMU AÇIKLADIKTAN SONRA DA İSTİSMARA MARUZ KALABİLİR!
- 24 SAAT ÖNEMLİ(SPERM DNA TESPİTİ)
- 72 SAAT ÖNEMLİ (SIVI TESPİTİ)
- 10 GÜN ÖNEMLİ (YIRTIK TESPİTİ)

0-12 YAŞ

- SUÇ ARAŞTIRILIR
- CEZA KOVUŞTURMASI YAPILMAZ
- ÇOCUĞUN İFADESİ ALINMAZ .
- DANIŞMANLIK TEDBİRİ KARARI VERİLİR.

12-15 YAŞ

- ADLİ OLGU RAPORU VE PSİKİYATRİ RAPORUNA GÖRE ÇOCUĞUN SUÇUN YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜ ANLAYIP ANLAMADIĞINA BAKILIR
- ANLAMİYORSA (0-12 YAŞ) ARALIĞINDA DEĞERLENDİRİLİR.
- FARKINDAYSA 'İNDİRİMLİ CEZA' UYGULANIR.

15- 18 YAŞ

- ŐIKAYETE BAĞLI CEZANIN3/1 İ VERİLİR.

İhmal ve İstismar ile İlgili Yasal Düzenlemeler

- Türkiye'nin de kabul ettiği Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989) çocukların temel hak ve özgürlükleri konusunda taraf devletlerin yükümlülüklerini tanımlamıştır.
- 18 yaşın altındaki her birey çocuk olarak kabul edilmektedir ve yalnızca çocuk olmasından kaynaklanan haklara sahiptir.
- Çocuğun yüksek yararı gözetilerek düzenlemeler yapılması iç hukukumuzda 1995 yılında (4058 sayılı yasa) yansımıştır.

İhmal ve İstismar ile İlgili Yasal Düzenlemeler

- Türk Ceza Kanunu (2005) “çocuklara yönelik her türlü cinsel davranışı” suç olarak tanımlamıştır.
- Diğer yandan Çocuk Koruma Kanunu (2005) korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bildirilmesinde tüm toplumu sorumlu tutmaktadır.

İhmal ve İstismar ile İlgili Yasal Düzenlemeler

- Çocuğun ihmal veya istismarını önlemek devletin ve toplumun sorumluluğudur.
- Çocuk hakları sözleşmesinin iç hukuka yansımalarının sonucu olarak kolluk kuvvetleri ve yargı sisteminde çocuklar için özelleşmiş birimler bulunmaktadır.
- Sağlık sistemi içinde de çocuk istismarı olgularında özelleşmiş birimler son yıllarda üniversite ve bazı hastanelerde işleyişe geçmiştir.

Yasal sorumluluk

- Eğitimciler tıpkı toplumdaki diğer yetişkinler ve uzmanlar gibi **ocuk istismarının zorunlu bildirim yasağı** kapsamında yer almaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun(TCK, 2004)

5237 sayısına göre;

- Çocuk istismarı ve ihmalinin bildirim zorunluluk 278. Madde ile her vatandaşa,(1 yıla kadar)
- 279. Madde ile kamu görevlilerinin tümüne verilmiştir.(Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.)
- Çocuk istismarı ve ihmalinin bildirim zorunludur ve cezai yaptırımı bulunmaktadır

Vaka Bildirim Süreci

ÇOK GEÇ OLMADAN, ÇOCUK İSTİSMARINA DUR DE! ÇOCUK İSTİSMARININ ÖNLENMESİ İÇİN OKUL TEMELLİ STANDART OPERASYON PROSEDÜRÜ (SOP)

Durum: Okul öğrencilerinden birisi ile ilgili istismar bilgisi- şüphesi

1 BİLDİRİM

A

Bildirimde bulunan kişiden

Okul Müdürüne (Okul Md.)

Bilgiyi ilk alan öğretmen, personel, rehber öğretmen durumu okul md.ne sözlü olarak bildirir.

B

Okul Müdüründen

SONRA

c: İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne (İlçe MEM Md.) sözlü ihbarda bildirimde bulunur.

GİZLİ damgası ile EKTdeki İstismar Bildirim Tutanağı kopyası İlçe MEM'e de gönderilir.

BİLDİRİMİ ALAN OKUL MÜDÜRÜ NE YAPAR?

1. Ekteki İstismar Bildirim Tutanağını doldurur. (Ekteki İstismar Bildirim Tutanağı)

Bildirim tutanağında bulunması gereken bilgiler:

- Çocuk kimlik bilgileri
- Çocuk ev adresi
- Şüpheli kişinin adı soyadı
- Şüpheli kişinin çocukla yakınlık derecesi- bağlantısı
- İstismar kuşkusu yaratan durumun tanımı (istismara ilişkin gördüklerinizin veya duyduklarınızın tanımı)
- Bildirimde bulunan kurum, kişi, görev, bağlantı bilgisi

2. Okul Md. İstismar Bildirim Tutanağını Emniyet Çocuk Şube görevlisine imza karşılığı teslim etmek üzere hazır tutar.

DİKKAT- ÖNEMLİ

- Cinsel istismarın "söz konusu" olduğu durumlarda, bildirimde bulunan kişinin beyanının doğruluğu sorgulanmadan, beyan esas kabul edilerek süreç yürütülür.
- Bildirimde bulunmak için kanıt gerekmez, kuşku yeterlidir.
- Bildirim zorunludur. (TCK 279)
- Bilgiyi / beyanı ilk alan öğretmen, personel, rehber öğretmen durumu okul müdürüne bildirir.
- Çocuğun yüksek yararı adına gizliliğe önem verilir. Vak'a 3. Kişiler ile paylaşılmaz.

DİKKAT- ÖNEMLİ

Okul Müdürlüğünün bildirim tutanağı doldurup yetkili makamlara bildirmedeği (aksiyon almadığı) durumlarda bildirimde bulunan kişi ne yapar?

Okul Md.nün bildirimde bulunmadığı durumlarda şu kurumlara ihbarda bulunulur!

- Alo 163 Sosyal Destek Hattı
- Cumhuriyet savcısı
- Baro
- ASP İl/ilçe md.lüğü

Travma/ Kriz Sonrası Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Çalışmaları

Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi;

1. Okul genelinde travma/kriz durumlarında psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale hizmetlerini planlar ve gerçekleştirir.
2. Okul ekibi travma/kriz durumunun hemen ardından ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla "Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Gözlem Formu" nu (EK-1) doldurur.
3. Travma/kriz durumunda personel kapasitesi yetersiz kaldığında ve destek ihtiyacı ortaya çıktığında "Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Destek Talep Formu" nu (EK-2) doldurarak il/ilçe ekibinden destek talep eder. Gerekli durumlarda il/ilçe ekibi ile işbirliği yapar.
4. Okulda yaşanan travma/kriz durumlarına yönelik gerçekleştirilen krize müdahale çalışmalarını "Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Çalışma Raporu"nu (EK-3) doldurarak okul müdürlüğü aracılığıyla il/ilçe millî eğitim müdürlüğüne gönderir.

Travma/ Kriz Sonrası Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Çalışmaları

5. Travma/kriz durumlarına yönelik gerçekleştirdiği çalışmalar sonunda gerekli izleme ve değerlendirmeyi yapar, “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri İzleme Formu”nu (EK-4) doldurarak okul müdürlüğü aracılığıyla il/ilçe millî eğitim müdürlüğüne gönderir.
6. Travma/kriz durumlarından etkilenen bireylere ilişkin kayıtları başta gizlilik ilkesi olmak üzere etik kurallara uygun bir şekilde tutulur ve muhafaza edilir
7. Gerek görülmesi hâlinde travma/kriz durumlarından etkilenen bireylerin öğretmenleri, ailesi, arkadaşları gibi yakın çevresinin de krize müdahale sürecine katılımı sağlanır.
8. Okulda risk grubunda bulunan ve travma/kriz durumlarından etkilenen bireyleri gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirir.